

NIEKOĽKO POSTREHOV Z MEDZINÁRODNEJ
KONFERENCIE "PRAGMATIZMUS A SÉMANTIKA" V PRAHE

RADOSLAV GLOZNEK, Pezinok

Praha sa stala opäť (čo nemožno, bohužiaľ, povedať o Bratislave) dejiskom jednej zaujímavej medzinárodnej konferencie, ktorá sa konala v dňoch 20. - 23. júna 2000 v priestoroch renesančnej Villy Lanna v Prahe. Počas konferencie odznelo 22 príspevkov v anglickom jazyku, ktoré predniesli účastníci konferencie pôsobiaci v rôznych krajinách sveta (USA, Veľká Británia, Írsko, Nemecko a Česká republika). Organizátorom celého podujatia bol známy český logik a filozof Jaroslav Peregrin a oddelenie logiky pražského Filozofického ústavu AV ČR. Organizačne bola konferencia rozdelená do štyroch prednáškových dní, ktoré začínali vždy hodinovou úvodnou prednáškou, po ktorej nasledoval blok 30-minútových po sebe idúcich prednášok ostatných prednášajúcich. Hlavným postavám celej konferencie bol priradený blok úvodných hodinových prednášok, v ktorom odzneli prednášky filozofov so skutočne zvučnými menami na poli filozofie, akými sú napríklad Richard Rorty (*Two contemporary approaches to semantics*), Robert Brandom (*Pragmatics and pragmatism*) a možno menej známy Pirmin Stekeler-Weithofer (*Inferential semantics in a pragmatistic theory of truth and reference*) z Lipska. Ešte deň predtým, ako sa to celé začalo, mal Richard Rorty na pôde Karlovej univerzity prednášku pre širšie publikum pod názvom *Analytická filozofia a transformujúca sa filozofia*, v ktorej sa zameral na aspekty vývoja analytickej filozofie v jej doterajšej histórii (s dôrazom na jej vývin v USA) a na jej následný transformačný vývoj. Prednáška sa týkala zlyhania projektu, ktorý si analytickej tradícia vytýčila. Po prednáške nasledovala diskusia, v ktorej R. Rorty odpovedal väčšinou na otázky súvisiace s objasňovaním jeho názorov, ktoré odzneli v prednáške. Vráťme sa však teraz do dejiska konferencie, k jej účastníkom a témam, o ktorých sa na konferencii väčšinou hovorilo.

Deň prvý - 20. jún 2000

Úvodná prednáška celej konferencie patrila Richardovi Rortymu, ktorý sa v prednáške pod názvom *Two contemporary approaches to semantics* zaoberal analýzou dvoch súčasných prístupov k problematike sémantiky vo filozofii jazyka. Mats Bergman sa vo svojej prednáške s názvom *Significant effects and communicative habits: Peirce and Dewey on meaning and language* zaoberal problematikou významu v intenciách pragmatizmu z pohľadu Peircovej a Deweyovej filozofie, ktorí chápu problematiku významu z hľadiska dispozícií konania (*habits of action*). Autor sa zamerl na charakteristiku najvýznamnejších čŕt chápania významu u spomínaných autorov, pričom sa ich pokúsil navzájom porovnávať, hľadať spoločné znaky a rozdiely a na záver ponúkol niekoľko reflexií o spomínaných koncepciách z hľadiska ich relevantnosti pre súčasnú filozofiu jazyka. O problematike významu a objektivity z hľadiska pragmatizmu, ktorý

chápe význam jazykových výrazov z hľadiska ich použitia s dôrazom na určité aspekty Jamesovej filozofie (Jamesova etická teória, jeho epistemologický meliorizmus, význam transcendentálnych kondicionálov atď.) bola prednáška Henryho Jackmana s názvom *Pragmatism, meaning and objectivity*. Jones Irwin sa vo svojej poslednej prednáške prvého dňa konferencie pod názvom *Between pragmatism and ontology - Rorty and Derrida on semantics* zaoberal problematikou Rortyho a Derridovej filozofie v súvislosti s pragmatizmom, sémantikou a ontológiou.

Prvý deň konferencie sa touto prednáškou skončil a kvalita odprednášaných príspevkov poskytovala dostatočnú záruku, že aj nasledujúce dni konferencie budú obsahovať rovnako zaujímavé témy a príspevky. Už počas prvého dňa prebiehali po prednáškach krátke diskusie. V tento prvý deň som sústredil svoju pozornosť najmä na Richarda Rortyho, možno z jednoduchého dôvodu, že to, o čom píše, mi bolo blízke, pretože som mu venoval dosť zo svojho študijného času a "čo to som už o ňom aj popísal". Rorty ma zaujal tým, ako pozorne počúval, zapájal sa do diskusií a pokojne komentoval príspevky, ktoré sa týkali jednak jeho osobne a jednak jeho filozofických názorov, ale aj mnohých ďalších tém.

Deň druhý - 21. jún 2000

Úvodná prednáška druhého dňa konferencie patrila veľmi zaujímavej postave (aj čo do výzoru), Rortyho žiakovi Robertovi Brandomovi, ktorý vo svojej prednáške *Pragmatics and pragmatism* hovoril o tzv. metodologickom, lingvistickom, fundamentálnom, normatívnom a sémantickom pragmatizme. Klasickí americkí pragmatisti (James, Peirce a Dewey) boli podľa Brandoma stúpenkami všetkých spomínaných podôb pragmatizmu. Brandom taktiež hovoril o tom, že títo spomínaní pragmatisti boli stúpenkami aj tzv. lokálneho inštrumentálneho pragmatizmu, voči ktorému Brandom formuloval tri hlavné námietky, ktoré súviseli s problematikou úlohy jazyka a jeho chápania. Pochopenie úlohy jazyka ako celku podľa Brandoma spočíva v pochopení jeho úlohy, ktorej slúži.

Azda možno najlepší deň, čo sa týka odprednášaných príspevkov, pokračoval prednáškou Lionela Shapira s názvom *Brandom on the normativity of meaning*. Podľa tohto príspevku mladučkého autora bolo vidno, že Brandom si už našiel aj svojich epigónov z radov mladých filozofov. Tento mladý filozof sa s veľkým elánom a prehľadom pustil (podotýkam, že podľa mňa do dosť náročnej témy) do problematiky normativity významu tak, ako ho poníma R. Brandom. Po tomto príspevku nasledovala prednáška dvojice autorov, Chase Wrenna a Tadeusa Zawidzkeho, s názvom *Giving up "the given": Sellars, Brandom and the pragmatics of "seems"*, ktorú predniesol Chase Wrenn. Podotýkam, že pre mňa to bola asi najzaujímavejšia prednáška, pretože sa priamo týkala témy mojej dizertačnej práce o Sellarsovi. Títo autori sa zamerali na problematiku existujúcej asymetrie medzi dvomi druhmi výpovedí, t.j. výpoved'ami o tom, ako sa nám veci zdajú (*seems claims*, ktoré sú nekorigovateľné), a tým, ako veci sú (*is claims*, *korigovateľné tvrdenia*), a na to, ako inferujeme "is" tvrdenia na základe "seems" tvrdení. Sellars sa vo svojom mýte o danom [1] zaoberá práve spomínanou asymetriou medzi týmito druhmi výpovedí, pričom spochybňuje najmä cestu inferencie "is" tvrdení zo "seems" tvrdení. Autori prednášky sa pokúsili o určitú kritiku Sellarsových, ako aj Brandomových názorov, podľa ktorých nie sú tvrdenia o tom, ako sa nám

veci zdajú, epistemickými tvrdeniami (nie sú nositeľmi epistemických obsahov). V rámci intencií Sellarsovej a Brandomovej filozofie sa pokúsili o korekciu spomínaného problému. Podľa nich, ako správne tvrdí aj Sellars, sice ide o dva rozdielne druhy tvrdení, neznamená to však zatratenie jedných na úkor druhých. Podľa nich tieto dva rozdielne druhy tvrdení vedú len k dvom rozdielnym diskurzívnym záväzkom (*discursive commitments*), pričom "seems" tvrdenia sú tiež nositeľmi kognitívneho obsahu, avšak iného druhu ako "is" tvrdenia. Problematiky singulárnych termínov z hľadiska pragmatizmu a Brandomovej inferenčnej sémantiky sa týkala prednáška Dominika Kuenzla *Passing on singular terms*. Barbara Fultnerová s prednáškou *Social dimension of pragmatist semantics* hovorila o základných charakteristikách pragmatistickej teórie významu a o dôraze, aký táto teória kladie na sociálnu dimenziu jazyka. Maria Baghramian z Dublinu v prednáške *A map of the world (Rorty and Putnam on meaning and warrant)* sa zamerala na niekoľko spoločných charakteristík Rortyho a Putnama, na ich názory na vzťah jazyk - svet, rovnako ako aj na hlavné názorové rozdiely medzi nimi. Druhý deň konferencie zavítala prednáška Charlesa W. Lowneyho - *Is relativism ineffable? The pragmatic motivation for the ineffability of semantics and its relation to the problem of relativism*, ktorý hovoril o určitých problémoch pragmatistickej sémantiky a relativizmu.

Deň tretí - 22. jún 2000

O problematike inferenčnej sémantiky z hľadiska pragmatistických teórií pravdy a referencie (Carnap, Quine, Davidson, Rorty a Brandom) bola reč v úvodnej prednáške tretieho dňa konferencie, ktorú predniesol Pirmin Stekeler-Weithofer z Lipska. Oficiálny názov jeho prednášky znel *Inferential semantics in a pragmatistic theory of truth and reference*, v ktorej podľa môjho názoru ponúkol poslucháčskemu auditóriu veľmi zaujímavú interpretáciu skúsenosti z hľadiska pragmatizmu. Skúsenosť nie je množinou osobných privátnych stavov; teda ak chceme hovoriť o skúsenosti ako takej, musíme o nej hovoriť ako o verejnej záležitosti vo verejne používanom jazyku. Autor príspevku taktiež veľmi podrobne a s prehľadom analyzoval postoje spomínaných filozofov k problému, o ktorom bola jeho prednáška. Po tomto príspevku nasledovala prednáška Samuela C. Wheelera s názvom *Indeterminacy, pragmatism and truth values*, v ktorej sa zamerl na problematiku pravdivostných podmienok v súvislosti s problémom ich sémantickej neurčitosti vo filozofii D. Davidsona. Vladimír Svoboda a Jaroslav Peregrin s prednáškou, ktorá niesla veľmi zaujímavý názov *Pragmatist in a Babylonian library*, boli zástupcami domácej filozofickej obce. Prednášajúci Vladimír Svoboda hovoril o problémoch quinovského nahradenia propozícií tzv. "večnými vetami" (*eternal sentences*), pričom uvedenú problematiku explikoval pomocou myšlienkového experimentu s babylonskou knižnicou. O vzťahoch medzi syntaxou, sémantikou, pragmatikou a Pražskou lingvistickou školou bola prednáška ďalšieho domáceho zástupcu Petra Sgalla s názvom *Semantics and pragmatics in functional linguistics*. Posledný prednášajúci tretieho dňa konferencie, ktorý pochádza až z ďalekého Hong Kongu, Kai-Yee Wong - *Pragmatics in reference - Frame of reference relativity and context sensitivity*, sa vo svojej prednáške zamerl na explikáciu veľmi zaujímavého a fundamentálneho pojmu v teórii referencie, konkrétne pojmu rámca relativity referencie (*frame-relativity*).

Deň štvrtý - 23. jún 2000

Posledný deň konferencie neobsahoval žiadnu úvodnú prednášku. V tento deň odzneli len štyri prednášky. Bohužiaľ z dôvodu môjho štvrtkového večerného odchodu domov na Slovensko som sa ho nemohol zúčastniť, preto len môžem konštatovať, že odzneli nasledujúce prednášky: Denis Mc Manus: *A pragmatics/semantic distinction as the root of confusion in the philosophy of applied arithmetic*; Richard Eldridge: *Human subjects and how to understand them (and their utterances)*; Christopher Gauker: *Attitudes without psychology*; Gary Kemp: *Beliefs, predicates and compositionality*.

Na záver môžem len konštatovať, že na konferencii sa hovorilo o mnohých zaujímavých témach a problémoch. Každý z prednášajúcich sa snažil vyjadriť osobitý postoj k určitej problematike, diskusie boli zaujímavé a podnetné, pokračovali aj na neformálnej platforme po prednáškových blokoch. Otvorilo sa mnoho tém, o ktorých treba rozmýšľať, rozprávať a písať ďalej. Na konferencii odznelo mnoho novátorských názorov na riešenie staronových problémov. Osobitnú pozornosť si podľa mňa zaslúžila inференčná sémantika B. Brandoma, ktorý sa pravdepodobne stane filozofom, o ktorom sa bude hovoriť a písať nasledujúcich (možno) dvadsať rokov (ak nie viac). Organizátorov konferencie možno len pochváliť, všetko bolo perfektne zorganizované a ja som bol veľmi rád, že som sa mohol tohto podujatia zúčastniť spolu s mojimi kolegami z Filozofického ústavu SAV a s mojím školiteľom.

LITERATÚRA

- [1] SELLARS, W.: *Empiricism and the philosophy of mind*. Introduction by Richard Rorty and study guide by Robert Brandom. London, Harvard University Press 1997.

Mgr. Radoslav Gloznek
Bystrická 26
902 01 Pezinok
SR